

Femte roten, tomt 12

Kvarteret Arkaden

Sjuttonde roten 1637–57v

Åttonde roten 1657h–70

Sunnan Stora Hamnen, östan lilla Östra hamnen

Fredsgatan 1

Södra Hamngatan 43

Wedike (Wedeken, Wetke, Weddich) Dellinghusen (Dellinghausen) 5.12–13–14

Enl. borgarlängden 1639: ”Brukar allehanda köphandel”

1637, 1639–43, 1647, 1651: 6 mtl, 1638, 1646, 1652–54: 5 mtl. 1644: 7 mtl, 1645, 1655: 4 mtl, 1657

Wedik Dellinghusen blev rådman den 1.1.1646 och avled 25.2.1657, tillhörde enligt Svenskt Biografiskt Lexikon en patriciersläkt från Reval. Hustrun Ingrid Lambertsdotter kan vara dotter till någon i Nylöse eller Göteborg boende person och man skulle närmast misstänka, att tullnären *Lambert Schöpping*, som hade så pass stora skulder till staden, att hans hus indrogs och 1630 överläts till mästern *Anders Prytz*, var hennes far. Den 16.8.1637 tillfrågades nämligen Wedik Dellinghusen av Pres *Peder Eriksson Rosensköld*, om någon hade av honom fordrat någon räkning på hans hustrus sal faders vägnar efter hans död, vilket Wedik förnekade. I juni 1638 krävde *Johan Amia* Wedik Dellinghusen på *Peter Langers* tullnårs vägnar. Skulden härrörde från Lilla Tullen 1634. Wedik Dellinghusen ansåg att *Johan Braun* hade lovat, att betala Petter Langers skuld men rätten fann, att Wedik Dellinghusen ”utan uppehållning” var skyldig att betala detta. Vad beträffade Wediks pretention mot staden för de två tomter, som han avstått till hästkvarnen, kunde han söka sin rätt. (Se Börge Bohm vid Lilla Bommen 10.105.)

Joen i Grimbo 12.11.1641 contra Wetke Delinghusen:

”Käranden anklagar suaranden för det han hafuer låtit härifrån emot h K Maij-tz Tolordningh Master till Marstrand föra, och icke här på rätta stapelorten uthskeppa.

Suaranden är wäl ständigh sigh hafua för 2 åhr sedan någre Master till en Man uthj Kongelf försåldt, men han wijste intet sådant wara förbudt, hade han det wijst, så skulle det af honom aldrigh wara skeedt.”

11.10.1647 betalade Wedik Dellinghusen huseköpspenning för *Casper Fällberedares* hus, som han hade betalt 400 rdr för. – Den 3.5.1669 meddelades det, att rätten hade låtit avmäta Wedke Dellinkhusens arvingars tvenne sammanliggande tomters storlek, vilka höllo i kvadrat på alla kanter 108 fot. Alla hus hade förbränts i sista eldsvådan.

Lambert (Lambrick) Dellinghusen (Dellinkhusen)

5.12–13. 1659–62: 2 1663: 2, 1666–70–81, M1676: 3 tomter

Rådman Barthold Dellinghusen

1666–68 1671–81. Ej tomt i M1676

Wedik Dellinghusen arrenderade 1638–42 och (sedan den reparerats) 1654 och därefter sågkvarnen i Nylöse. Arrendet övertogs av sonen Lambert Dellinghusen efter faderns död: ett svårt oväder förstörde sågkvarnen en 14.12.1674 men den återuppbyggdes av Lambert Dellinghusen och hans dåvarande kompanjon *Jacob Herwegh*. Så sent som i april 1658 krävdes Lambert Dellinghusen av *Johan von Schwindern* på en obligation fadern Wedike Dellinkhusen hade utfärdat den 17.8.1617.

Lambert Dellinghusen krävdes 10.12.1666 på fiskalen *Olaus Felterus'* omkostnader för att hit till staden återföra en ung kvinna, som hade beskyllt stadens Don Juan *tolagsförvaltaren Ambjörn Eriksson* för lägersmål med sig och som Lambert hade varit Ambjörn behjälplig att hemligen bortföra från staden.

Brodern Barthold Dellinghusen utsågs 1664 till en av stadens fem litterata rådmän. Han stod högt i gunst hos riksdrotsen, rikskanslern och riksmarsken, och fick på dessas rekommendation från 1674 lönen förbättrad till 40 d smt, en förmån, som av magistraten av rättviseskäl tilldelades även de övriga litterata rådmännen (Almquist I:383). Han var magistratens ombud vid riksdagen sept–dec 1672 tillsammans med *rådman Laurentius Lundenius*.

Av de båda bröderna avled Lambrecht först, nämligen omkring 1680, och Barthold något år därefter den 4.6.1682. Enligt resolutionsboken den 24.7.1682 ville rådman *Gerhard Braun Johan* övertaga arrendet av det landeri, som rådman Barthold Dellinghusen innehåft i Gamlestaden tillsammans med sin avlidne broder Lambert Dellinghusen, något som tilläts honom då varken rådman Barthold Dellinghusen eller hans broder lämnat hustru eller barn efter sig.

Däremot efterlämnade de ett par syskon. Brodern *Hans*, som enligt begravningsvapnets uppgift var född den 24.3.1641 i Göteborg, avled som landshövding i Halmstad den 8.1.1705. Efter att ha gjort militär karriär i Frankrike och hemlandet adlades han von Dellingshausen den 27.2.1680: om honom se uppsats i Svenskt Biografiskt Lexikon. Bröderna hade också en syster *Annika*, bosatt i Stockholm (27.4.1687). Före sin död sålde rådman *Barthold Dellinghusen och hans bror* överstelöjtnanten Hans von Dellingshausen för 150 rdr till handelsmannen Jacob Herwegh den östligaste av brodern Lamberts tomter ”belägen vid Store Hamnben, emellan Swen Gambs gård å östre och bemälte Dellinghusens gård å västre sidan”.

Per Gisslesson 1668

Anders Anderssons änka 1668

Redan den 3.12.1683 lät

sekreterare Lars (Laurentius) Böker

lagbjuda denna tomt som han för 300 d smt köpt av rådman Jacob Herwegh. Den sades nu vara belägen ”på Store Hamnegatan östan till mellan inspektör Sven Gambs gård i öster och avlidne rådman Dellinghusens tomter i väster”.

Denne Laurentius Svenonis Böker var son till *Sven Larsson Böker*, bosatt 2.129, och bror till den kände göteborgske handelsmannen *Hans Svensson Böker*. Med stor sannolikhet var *handelsmannen Olof Larsson Böker* farbror till Laurentius och Hans Svenssöner Böker, ty om Olof Larsson Bökers sonbarn säges det vid bouppteckningen efter deras far *Lars Olsson Böker* 1705 att deras nästa anförvant var handelsmannen Hans Böker (som alltså skulle vara kusin till deras far).

Beträffande Laurentius Bökers levnadsbana hänvisas till en uppsats i Svenskt biografiskt Lexikon. Av där omnämnda fakta skall här endast återgivas att Laurentius Böker den 8.3.1668 dispu-

terade på en historiskt-politiskt-juridisk avhandling i Greifswald och att han hösten därefter in-skrevs i Lund som första immatrikulerade studerande av Göteborgs nation, vidare att han tjänstgjorde vid landskansliet i Skåne bl.a. som landshövdingens handskrivare från 1672 till dess att han av magistraten i Göteborg ombads att efterträda *Johan Rising* som stadssekreterare, vilken tjänst han tillträdde 1.1.1675. Blev därjämte 25.4.1683 rådmän.

Mest bekant är Laurentius Böker för den omfångsrika antikvarisk-topografiska avhandling eller ”brev” som han den 30.1.1692 sände till Olaus Rudbeck och som avslöjar en omfattande beläsenhet. Den ovan citerade uppsatsen ger som slutomdöme om detta ”brev” att det som vetenskaplig produkt var värdelöst men att det utgjorde en intressant exponent för rudbeckianismens ortshistoriska forskning. Det är i varje fall fascinerande att tänka på att den vittre Laurentius Böker var närmaste granne till den lärde doktor *Olaus Bromelius*: herrarna bör ha haft nöje av varandra även om deras vetenskapliga intressen var olikartade. Almquist (I: 408) omdöme om Böker som tjänsteman var att han tycks ha ägt en verklig politisk begåvning, som han fick tillfälle att göra gällande såsom stadens representant vid flera riksdagar och som dess diplomatiska ombud hos regeringen särskilt i Halmstad 1678. 1680 insattes han i den kommission åt vilken räfsten med Karl XI:s förmyndare uppdrogs.

Laurentius Böker var gift med Margareta Silentz, som rektor Erik Hellerström i en artikel om släkten Silentz i *Släkt och Hävd* 1961:1 antar kan ha varit en dotter till *proviantmästaren i Kristianstad Gerdt Silentz* och *Mette Lauritzdotter*. 1680 sökte han förgäves att få möta befallningsmannen *Anders Börjesson* i en gammal gårdstvist (29.4. s.å.). I augusti 1692 var hans hustru invecklad i ett av tidens vanliga tråtor om stolrum i kyrkan. Själv råkade Laurentius Böker på kant med stadens handelsgille representerat av dess gillesfiskal *Torbjörn Hansson Rosenbäck*, som förmodligen misstänkte Böker för att bedriva hemlig handel. Rådman Laurent Böker beklagade sig den 3.5.1689 över att Torbjörn Rosenbäck en av de föregående dagarna på gatan med våld hade tagit ett stycke sarge av en av Laurentius Böker utskickad hustru Anna, som hade befallts att hämta det i en köpmansbod och bära det hem till honom. Laurentius Böker skulle använda det till sina barns beklädning. Rosenbäck vägrade återlämna tyget och skulten, som sänts att hämta först tyget, sedan Rosenbäck själv, återkom till rätten med oförrättat ärende t.o.m. när han en andra gång sändes att hämta Rosenbäcken (6.5.1689). Laurent Böker hade själv aftonen i fråga varit utrest till sitt lantbruk på landet (d.v.s. Kvibergsnäs landeri invid staden), där han låtit bygga ett litet envåningshus och anlagt en trädgård. – Hustru Anna hade haft i uppdrag att köpa sarget i en köpmansbod ”var det ock hälst woro”. Hon hade gått till *borgaren Matthis Hansson*. På hemvägen gick hon in till tygvaktaren ”där sekr Silentz, som är rådman Bökers hustrus broderson logerade, eftersom hon också för honom något skulle upphandla till hans bröllop, som då instundade, och när hon kom ut därifrån mötte hon bemälte Rosenbäck på Browalls brygga, där han strax tog av henne sarget”.

(Om med sekr. Silentz avses *Wilhelm Silentz* – då? landssekreterare – senare naturaliserad De Silentz – skulle Laurent Bökers hustru vara syster till dennes far kaptén *Herman Silentz* och dotter till borgmästaren i Säter *Vilhelm Silentz*, död 1652, och hans hustru *Carin Nilsson*.)

Den 20.3.1690 klagade Laurent Böker över att Torbjörn Rosenbäck återigen hade förövat övervåld, denna gång på ”dess syskons utskickade att hämta något lärft till deras sal faders begravning”. – 1691–92 hade Laurent Böker en långvarig tråta med handelsmännen *Nils Persson*, *Johan Manorgen*, *Christoffer Christoffersson*, *Lars Bratt* och *Johan Pedersson*.

Den 19.3.1696 meddelades det i magistraten att stadssekreteraren Laurent Böker hade avlidit under natten. Nära en månad senare – den 16.4.1696 – meddelades det att Laurent Böker skulle begravas i Gustavi domkyrka och att änkan endast skulle behöva betala kyrkan för gravöppningen. I Göteborgs magistrats registratur för 1696 (sid. 70–71) är införd en nådårsansökan för sal herr Laurent Böker, vilken i över tjugo års tid hade tjänat staden som rådmän och sekreterare ”och ej allenast med stadens affärer haft stort arbete utan jämväl vid fyra riksdagar varit fullmäktig.” Han hade lämnat hustru och fyra omyndiga barn efter sig ”uti svagare villkor än man förmodat”. I bouppteckningen efter Laurent Böker (1697:546) nämns barnen: *Lars Larsson Böker*, *Elisabeth Catharina Böker*, *Anna Margareta* och *Ebba Böker* och mågen notarie *Treutiger*. Efterlämnade enligt bouppteckningen 29.6.1697 (citerad från Berg I, 1, 333) hus och gård på Stora Hamngatan, värd 3 000 d smt, samt ett ganska rikt bo, däribland: 1 silverkanna med en skådepenning i locket Carl XI Rex Sv (94 lod), 1 dito om 81 $\frac{3}{4}$ lod med Silentz vapen utstucket på locket, 1 dito om 64 lod med sal Bökers och hans hustrus vapen på locket, 1 dito om 98 lod med herr Skyttes och hans hustrus vapen på locket.

Av rummen i huset omtalas:

”Gatusalen med ett ekbord att skruva ur varannat, 1 dussin röda stolar, drottning Ulrika Eleonoras och kung Carl XI:s samt Carl XII:s contrefaiter, ett contrefait med en gammal gubbe med timglas, en grön, beslagen furukista samt en liten brun låda med fötter. I kammaren näst intill, 1 litet furubord, 1 spegel med svart ram, 1 gammal ekesäng, 1 tablett, varå ett stort slipat glas, ett kredensglas med lock och 2 tumlare av slipat glas. Mellansalen: 1 stort skåp av ”nötebom”, 1 schattull med mässingsbleck, 1 ekekista med beslag (allt målat), 1 dito omålad, 1 litet avlångt, väl beslaget ekskrin, 1 litet furubord samt ett gammalt flaskfoder. I kammaren näst köket 1 dussin gamla trästolar, 1 stånsäng, 1 nötskåp, 1 liten spegel, 1 bord med skåp under, 1 kistebänk samt 1/2 dussin små stolar. I barnkammaren: 1 skåp med dubbla rum, 1 litet sexkantigt furubord, 1 fällbänk med bord på.”

I övre våningen:

”Salen: 2 dussin oklädda stolar, 1 bord och en glaslykta.

Kammaren: 1 fyrkantigt bord, 2 beslagna läderkorgar, 2 fransksängar, 2 lådor med beslag och lås, 1 litet skrin utan lås, 1 kistebänk, 1 beslagen kista, 1 litet beslaget skrin samt 1 tablet.”

Göteborgs registratur för den 10.3.1712 innehåller en uppgift om att framlidne stadssekreteraren Laurentius Böker hade haft hand om prästmannen *Jonas Bobergs i Strängnäs* (enl mag. prot. 1712, 84) hustrus föräldrarv. Mågen i huset var *rådmän Kilian Treutiger*. Det sades ”att några saker ändå (=ännu) funnos i behåll uti ett skrin förvarade, som angåvos tillhöra sal Herr notarie Hindrich Silentzs arvingar. Dessa saker torde vara av Herr Treutiger disponerade eller skingrade”. (Enligt mag prot: ”Borgmästaren och Bobergs hustrur voro honom (Böker?) lika när skylda. Hans sal faster hade nedlagt saker i ett skrin med utlåtelsen att de voro sal Hindrich Silentz barn tillhöriga”).

Notarie Kilian Treutiger och Laurent Bökers (och hans före den 29.6.1697 avlidna hustrus) omyndiga barns förmyndare Herr Hans Svensson och Lars Olsson Böker sålde till släktingen på mödernet

dåvarande stadssekreteraren, sedermera presidenten *Wilhelm Silentz*

hus och gård ”mellan rådsförvanten Volrath Tham i väster och Doktor Olaus Bromelius i väster” för 3 000 d smt (uppbud 14.2.1698).

1715: Borgmästare H Wilhelm Silentz

Tomt 450 Byggvärde 2 400, lösöre 4 000

Där bosatta: Canslisten *Aron Holst*, stadstjänaren *Mårten Råberg*

1720: Sal Hr President de Silentz Enkefru

1730: Herr Sekreteraren de Silentz

Gårdsdräng *And Arfwidsson*

Efter Wilhelm de Silentz död 1719 ägdes gården, som brann 1720, ända fram till 1757 av hans änka fru presidentskan de Silentz och från 1758 av sonen kanslisten Govert de Silentz. Dennes änka Edla Svedenheim och notarien vid kämnärsrätten *Carl Magnus Cederbourg* som förmyndare för barnen *Claes Jacob* och *Cecilia Lovisa* begärde 1762 av magistraten att få på auktion sälja gården på Hamngatan, bestående av 2 tomter.

1765: Cancellisten de Silentz änkefru

Handelsman Andreas Olsson

lät den 28.8.1775 första gången uppbjuda framlidne *kanslisten Govert de Silentz* sterbhusdeltagares för detta tillhöriga och vid Södra Stora Hamnegatan uti stadens tredje kvarter mellan avlidne Packhusinspektorn Neumans änkefrus hus å östra, Rådman Carl Habichts å västra och handelsman Borelii bakom, å södra sidan, warande hus och gård (2 tomter), som änkefru *Edla de Silentz* tillika med sin son cancellisten herr Johan Daniel de Silentz sålt å egna och sina frånvarande bröders Wilh Adolph samt Claes Jacob de Silentz vägnar jämte förmyndaren för den omyndige, herr notarien *Carl Matthias Cederbourg*, den 25.1.1771 till änkan Madame Anna Maria Jönsson för 7 500 d smt men Madame Jönsson mot samma summa den 25.8.1775 avstått till *handelsman Anders Olsson* (30-penning 250 d smt).

Denne hade bakom sig 15 års tjänst hos framlidne *handelsman Carl Jönsson* och hans änka den nyss nämnda änka Anna Maria Jönsson, när han den 30.4.1771 blev medlem i Handelssovieteten och fick burskap den 7.6.1771. Inneboende var 1785 handelsman *Olof Törnbom*.

Handelsman Anders Ohlsson avled 9.5.1791. Han efterlämnade 11 800 rdr specie, därav hus och tomt nr 12 Stora Hamngatan mellan änkefru Neuman och sal rådman Habicht 1 700 rdr, 3 mtl säteri i Tuve m m. Änka Anna Sofia Björk, född 1745, dotter av *kyrkoherden i Örslösa Elias Björk*, född 1693, död 1771 och *Hedvig Sofia Oliveholm*, född 1711, död 1780 (Berg II:7–8, 421).

Fastigheten 5.12 uppbjöds av handl. Arfwid Wallerius den 24.8.1795 och den 2.11. s.å. av handl. Zacharias B. Roos. Tillsammans med 5.13 uppbjöds gården den 12.11.1798 av handl. Niclas Jansse.

Den 28.2.1802 uppbjöds gården av

handl. Niclas Oterdahl

(son av *Anders Filipsson (A. P.?) Oterdahl* och *Dorotea Matzen*). Född 13.5.1769, död 1.1.1844. Burskap som handl 19.12.1804, som hade blivit medlem av Handelssovieteten den 26 okt. s.å., sedan han i över 20 års tid hade biträtt sin avl. fader i dess handelsgöromål Kallas 1844 f.d. grosshandlare, brukspatron. Gift med Charlotta Åkerman, född 1784, död 28.3.1827, dotter av *grosshandl i Gbg Christian Helmich Åkerman*, född 1747, död 18?? och *Margareta Charlotte*

Arfvidsson, född 1757, död 21.6.1821. Bou efter henne 2.8.1827 upptager bl.a. stenhus och tomt no 12 i femte roten vid Södra Hamngatan 13 333:16 rdr banco (Berg I:3, 79).

Senare uppbud av 5.12

lagman Carl Engelblom	16.1.1843
grossh L Benecke	1.7.1844
Fanny Benecke	17.3.1873